Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry

Lausunto lakivaliokunnalle, asiantuntijakuuleminen 27.4.2017

Johanna Pakkanen, pääsihteeri

Asia: KAA 3/2016 vpj

Tämä lausunto edustaa Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry:n kantaa siten, että jäsenjärjestöistä Perussuomalaiset Naiset ry ja Suomen Kristillisdemokraattiset (KD) Naiset ry ovat jättäytyneet lausunnosta pois.

Suomessa ei ole isyyslakia vastaavaa lakia, joka koskisi äitiyden vahvistamista, toteamista ja kumoamista. Äskettäin uudistettu isyyslaki sisältää muutoksia, jotka ovat rinnakkaisia nyt ehdotetulle äitiyslaille, kuten isyyden tunnustaminen jo ennen lapset syntymää. NYTKIS ry katsoo, että ehdotettu äitiyslaki turvaa lapsen edun toteutumista ja edistää lasten yhdenvertaisuutta.

Lapsen asema

Äitiyslain säätäminen olisi askel lapsen oikeuksien lisäämiseksi. Perheiden monimuotoistuminen on tosiasia suomalaisessa yhteiskunnassa ja perhetilanteet, joita nykylainsäädäntö ei tunnista, koskettavat tällä hetkellä monia lapsia. Synnyttäneen naisen naispuolisen puolison mahdollisuus tunnustaa lapsi on jo voimassa kaikissa muissa Pohjoismaissa.

Edellisellä hallituskaudella oikeusministeriön työryhmä suositteli, että naisparille hedelmöityshoidoilla syntyvän lapsen juridinen suhde molempiin vanhempiinsa voitaisiin vahvistaa lain nojalla ilman tarvetta perheen sisäiseen adoptioon. Tämä kansalaisaloite on käytännössä sama kuin työryhmän esitys.

Katsomme, että naisparin perheeseen syntyvän lapsen oikeusturva paranisi huomattavasti, jos hänen juridinen suhteensa molempiin vanhempiinsa olisi selvä jo syntymästä lähtien. Nykyisin lapsi saa oikeuden toiseen vanhempaansa vasta, kun perheen sisäinen adoptio on vahvistettu. Tähän voi mennä useita kuukausia, jopa vuosi. Hakemusten käsittelyajat vaihtelevat alueittain.

Mikäli lapsen synnyttänyt äiti kuolee tai vammautuu vakavasti synnytyksessä tai vähän sen jälkeen, naisparin yhdessä hankkiman lapsen tilanne on turvaton, koska hänellä ei ole muita juridisia vanhempia tai huoltajia. Vastaavasti, mikäli pariskunta eroaa tässä vaiheessa, lapsi menettää mahdollisuuden elatukseen ja perintöön. Myöskään tapaamisoikeuksia ei hänellä ole nykylainsäädännön puitteissa.

Äitiyden selvittäminen ulottuisi siis koskemaan myös parisuhteessa olleita synnyttäneen naisen naispuolisoita, jotka ovat tulleet nk. ”toisiin ajatuksiin” parisuhteen kariuduttua ja kieltäytyvät mm. elatusvelvollisuudesta suhteessa syntyneeseen lapseen, vaikka ovat olleet aktiivisesti käynnistämässä perhe-elämää. Näissä tapauksissa käytössä on kelan elatustuki. Se on kuitenkin tarkoitettu turvaamaan lapsen elatusta silloin, kun toista lapsen vanhempaa *ei ole* tai lapsen vanhempi *ei voi* osallistua lapsen elatukseen.

Lisäksi jokaisen naisparille syntyvän lapsen kohdalla perheen sisäinen adoptio on haettava erikseen, mikä tarkoittaa, että vanhempien eron tai kuoleman sattuessa sisaruksilla voi olla hyvin eriarvoinen asema, jos nuorimman lapsen perheen sisäistä adoptiota ei ole ehditty saattaa valmiiksi. Nämä tilanteet eivät ole lapsen oikeuksien mukaisia ja uusi äitiyslaki toisi näihin korjauksen.

Isyyskysymys

Toisinaan julkisuudessa esitetyt huolet isän oikeuksista eivät ole aiheellisia tämän lakiehdotuksen kohdalla, koska uusi laki ei tällaisenaan koskisi lapsia, joille voisi tulevaisuudessa vahvistaa isän tai lapsia, joiden avioliiton perusteella jo vahvistettu isä ei itse puolla toisen äidin vahvistamista.

Ehdotukseen sisältyy muutos hedelmöityshoidoista annetun lain muuttamiseksi niin, että naisparin on mahdollista saada hedelmöityshoitoja niin että heitä kohdellaan parina. Tällöin synnyttävän naisen samaa sukupuolta olevalta puolisolta kysyttäisiin suostumus samoin kuin nyt eri sukupuolta olevien parien kohdalla. Muutos on välttämätön äitiyslain toimeenpanon näkökulmasta. Nykylain muotoilu on merkillinen jäänne lain säätämisen ajalta, sillä on kyseenalaista miksi samassa perheessä elävältä samaa sukupuolta olevalta puolisolta ei kysyttäisi lupaa hedelmöityshoitojen antamiseen samoin kuin eri sukupuolta olevalta puolisolta.

Suostumuksen kysyminen edellyttää hedelmöityshoitolain 2 §:ssä määritellyn ”parin” muuttamista koskemaan myös naispareja. Tästä seuraa uusi merkitys nykyiselle hedelmöityshoitolain 16 § 2 momentille:

> Luovuttajan sukusoluja voidaan käyttää hedelmöityshoitoon muulle kuin parille vain, jos hän on antanut suostumuksensa siihen. Siittiöiden luovuttaja voi lisäksi suostua siihen, että hänet voidaan vahvistaa tällaisen hoidon tuloksena syntyneen lapsen isäksi, jolloin häneen sovelletaan, mitä 12 §:n 1 momentissa säädetään tietojen antamisesta hedelmöityshoitoa saaneelle.

Mikäli hedelmöityshoitolain ”parin” määritelmä ulotetaan naispareihin eikä kohtaa 16 § 2 muuteta, naisparit eivät voisi enää käyttää sellaisia siittiöitä, joiden luovuttaja suostuu siihen, että hänet voidaan vahvistaa lapsen isäksi (tällöin vain synnyttäneestä äidistä voi tulla lapsen juridinen äiti). Käytännössä kyse tällaisissa ratkaisuissa on ollut tutun luovuttajan sukusoluista, kun nais- ja miesparit ovat hankkineet yhdessä lapsia nk. apilaperhemuodossa. Tästä rajoituksesta luopuminen ei muuttaisi nyt käytössä olevaa kahden juridisen vanhemman maksiimia lainsäädännössä, vaan se jäisi edelleen voimaan. NYTKIS ry kehottaa lakivaliokuntaa pohtimaan, onko ”parin” käsitteen muuttamisen myötä syntyvä uusi rajaus luovutettujen sukusolujen käyttöön hedelmöityshoitolain 16 §:ssä tarpeellinen.

Muuta

- Pidämme hyvänä, että synnyttämisen kautta edelleen syntyy automaattisesti lapsen juridinen äitiys munasolujen alkuperästä riippumatta. Muista pohjoismaista saadut kokemukset ylirajaisiin sijaissynnyttäjäjärjestelyihin liittyvistä juridisista ongelmista osoittavat, että on tärkeää että tässä asiassa ainakin kansallinen lainsäädäntö on selkeää.

- Äitiyslaki poistaisi adoptioneuvonnasta sellaiset naisparit, joiden lapsi on syntynyt hedelmöityshoidoilla luovutetuista sukusoluista. Tämä lyhentäisi adoptioneuvonnan jonoja ja vähentäisi yhteiskunnan kustannuksia.

- Tilanne on tällä hetkellä hiukan sekava, kun Suomessa juridinen ”vanhemmuus” voi muodostua myös adoption kautta, siten että isyyslain ”isyys” ja ehdotetun äitiyslain ”äitiys” -käsitteet eivät tässä yhteydessä ole käytössä. Tulevaisuudessa vanhemmuuteen liittyvää lainsäädäntöä on todennäköisesti uudelleen tarkasteltava myös nk. translain uudistustarpeiden yhteydessä, uudistustarpeeseen vaikuttaa mm. EIT:n 6.4.2017 ratkaisu A.P, Garçon ja Nicot v. Ranska, koskien lisääntymiskyvyttömyyttä sukupuolen tunnustamisen ehtona.